

SÖKANDE

Exiso AB, 556397-2842
Kronängsgatan 7
602 23 Norrköping

Ombud: Advokat Hanna Vikström
Avenir Advokater AB
Drottninggatan 19
602 24 Norrköping

MOTPART

Norrköpings kommun
601 81 Norrköping

Ombud: Upphandlingscenter
Kommunalförbundet Fjärde Storstadsregionen
581 81 Linköping

SAKEN

Överprövning enligt lagen (2007:1091) om offentlig upphandling, LOU

KONKURRENSVERKET	
2015 -05- 0 6	
Avd	
Dnr	
KSnr	Aktbil

FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten avslår ansökan om överprövning.

BAKGRUND OCH YRKANDEN

Upphandlingscenter, Kommunalförbundet Fjärde storstadsregionen (Myndigheten), genomför på uppdrag av Norrköpings kommun en upphandling avseende *Städtjänster Södra promenaden 2014*, dnr UH-2013-371. Upphandlingen genomförs genom öppet förfarande och tilldelningsgrund är lägst pris. Vid ett första tilldelningsbeslut den 26 februari 2014 antog Myndigheten anbud lämnat av Östgöta Elitstad AB. Efter ansökan om överprövning från Exiso AB (Exiso) förordnade förvaltningsrätten genom dom den 20 maj 2014 (mål nr 1544-14) att upphandlingen kunde avslutas först sedan rättelse gjorts på så sätt att en ny utvärdering skulle företas vid vilken Östgöta Elitstad AB:s anbud inte fick beaktas. Efter en ny anbudsutvärdering meddelade Myndigheten ett nytt tilldelningsbeslut den 4 september 2014 varvid Exisos anbud förkastades. Exiso ansökte om överprövning och förvaltningsrätten förordnade i dom den 11 november 2014 (mål nr 6392-14) att upphandlingen fick avslutas först efter att rättelse skett i form av en ny kvalificeringsprövning vid vilken anbudet från Exiso inte fick förkastas som onormalt lågt. I ett nytt tilldelningsbeslut den 26 februari 2015 har Myndigheten tilldelat Miab/NCA AB kontraktet och förkastat Exios anbud med motiveringen att det inte är giltigt.

Exiso ansöker på nytt om överprövning av upphandlingen och yrkar i första hand att förvaltningsrätten beslutar att upphandlingen får avslutas först sedan rättelse gjorts i form av en ny utvärdering varvid Exisos anbud beaktas och utvärderas samt i andra hand, att rätten beslutar att upphandlingen ska göras om.

Myndigheten begär att ansökan om överprövning ska avslås.

VAD PARTERNA SAMMANFATTNINGSVIS ANFÖRT

Exiso

Anbudets giltighet

Exiso har ett giltigt anbud. Myndigheten har aldrig tillfrågat Exiso om förlängning och har inte kunnat utgå ifrån att Exiso vägrar förlängning. Det är Myndigheten som har bevisbördan för sitt påstående. Exiso har långt före tilldelningsbeslutet meddelat Myndigheten att bolagets anbud alltjämt är gällande. Bolaget förde också vid tillfället för förlängningen av anbudstiden en överprövningstalan vid förvaltningsrätten, med innebörd att bolaget skulle tilldelas kontraktet. Myndigheten har under sådana omständigheter inte kunnat dra slutsatsen att Exiso vägrar förlängning av anbudet, tvärtom framgår med all önskvärd tydlighet att Exiso godtar sådan förlängning och anser att dess anbud alltjämt gällande.

Myndigheten kan inte heller ensidigt vägra att bortse från det faktum att Exiso har accepterat en förlängning av anbudstiden samtidigt som tilldelningsbeslut i upphandlingen meddelats med stöd av att Myndigheten accepterat övriga anbudsgivares förlängning. Myndigheten måste då också beakta Exisos anbud, vars giltighetstid de facto har förlängts av Exiso utan invändningar från Myndigheten. Exiso har inte fått någon reaktion på sitt meddelande om att anbudet alltjämt är gällande, och har således utgått ifrån att Myndigheten inte har något att invända mot att även Exiso accepterat förlängning av anbudstiden.

Exiso fick kännedom om skrivelsen om anbuds förlängning först vid ett telefonsamtal med Bo Broomé den 26 november 2014. Om det mot Exisos bestridande var så att en begäran om anbuds förlängning skickades ut till alla anbudsgivare på det sätt som Myndigheten påstår kan följande noteras.

Fredagen den 12 september 2014, alltså inom den påstådda tidsfristen, begärde Exiso att det senaste tilldelningsbeslutet skulle överprövas. Måndagen den 15 september 2014 underrättades Myndigheten genom Robert Alexandersson per telefon om att en begäran om överprövning hade kommit in. Myndigheten fick del av Exisos begäran om överprövning som senast måndagen den 15 september 2015, d.v.s. den första arbetsdagen efter den påstådda - och på en helgdag utlöpande - tidsfristen. Redan genom yrkandet i begäran om överprövning måste det ha stått klart för Myndigheten att Exiso medgav en förlängning av anbudets giltighetstid.

Slutsatsen är att även om Myndighetens oriktiga påstående om att en begäran om förlängning skickades ut och kom Exiso till del ska tas för gott så har Exiso, inom den angivna tidsfristen, lämnat ett otvetydigt svar att man accepterar förlängning av anbudstiden. Myndigheten får genom att ha meddelat tilldelningsbeslut i upphandlingen anses ha accepterat att även Exisos anbud är förlängt. Att Exisos uttryckliga meddelande härom kommit i tiden efter den förra förlängningstidens utgång saknar härvid betydelse. Sammanfattningsvis har Exiso vid utvärderingen haft ett giltigt anbud som ska utvärderas, varför det ska förordnas om rättelse enligt Exisos yrkande.

Samtycke

För det fall rätten inte instämmer i det ovensagda och således mot Exisos förmenande anser att bolaget inte haft något giltigt anbud vid utvärderingen, ska upphandlingen göras om. Detta redan då samtliga kvalificerade anbudsgivare i så fall inte accepterat förlängning av anbudet. Frågan om förlängning av anbudets giltighetstid är oreglerad i LOU, varför saken måste prövas mot de allmänna kraven i 1 kap. 9 § LOU, vilka ska följas vid alla åtgärder under ett upphandlingsförfarande. I praxis har dock utmejslats några principer. En sådan är att i de fall den ursprungligt angivna anbudsti-

den (i detta fall ostridigt förlängd av alla anbudsgivare till och med september 2014) gått ut innan tilldelningsbeslut fattats, krävs som huvudregel att samtliga anbudsgivare går med på att förlänga giltighetstiden, annars bör upphandlingen göras om. Då domstol som i förevarande fall förordnat om rättelse av en upphandling så att ett (eller i detta fall flera) tilldelningsbeslut upphör att gälla, är således nämnda princip tillämplig eftersom något gällande tilldelningsbeslut inte finns när förfrågan om förlängning görs. Om anbudsgivare i ett sådant läge inte går med på förlängning av giltighetstiden för anbudet, anses inga giltiga anbud finnas och den upphandlande myndigheten saknar rätt att fatta nytt tilldelningsbeslut.

Därtill kan konstateras att om Exisos anbud inte befinns giltigt efter september 2014, har bolaget diskriminerats i förhållande till andra anbudsgivare, då Exiso inte fått del av förfrågan om anbudstidens förlängande som uppenbarligen gått ut till övriga anbudsgivare. Exiso har också diskriminerats genom att Myndigheten meddelat tilldelningsbeslut och därvid accepterat övriga anbudsgivares förlängning av anbudstiden, men inte Exisos sådana, som Myndigheten var väl medvetet om långt före tilldelningsbeslutet. Exiso är dock av uppfattningen att sistnämnda förhållande, att Myndigheten meddelat tilldelningsbeslut i upphandlingen efter att Exiso accepterat förlängning av anbudstiden, medför att Myndigheten får anses ha accepterat Exisos förlängning av anbudstiden, varför anbudet således skulle ha utvärderats i enlighet med Exisos förstahandsyrkande.

Exiso har offererat det lägsta priset av de kvalificerade anbudsgivarna och skulle rätteligen ha tilldelats det omstridda kontraktet redan vid det första tilldelningsbeslutet. Exiso har alltsedan Myndigheten meddelade det första tilldelningsbeslutet på sätt som knappast kan misstolkas gjort klart för myndigheten att bolaget vill att kontraktet tilldelas Exiso. Det är inte rimligt att tro att en anbudsgivare går igenom två överprövningsprocesser och flera månader av kommunikationsförsök mellan den första domen och det

andra tilldelningsbeslutet, om inte bolaget önskar tilldelas kontraktet och således anser dess anbud giltigt. Det finns helt enkelt inget utrymme som uppfyller de mest elementära kraven på förutsebarhet och öppenhet för Myndigheten att påstå att den inte kände till Exisos inställning till en förlängning av anbudet, dvs. att Exiso accepterade sådan förlängning.

Myndigheten

Anbudets giltighet

Exisos anbud har förkastats med anledning av att det inte finns något giltigt anbud. Exiso har därmed inte lidit någon skada och kan inte heller komma att lida skada enligt 16 kap. 6 § LOU. Myndigheten har i övrigt handlagt upphandlingen i enlighet med vad som förutskickats i förfrågningsunderlaget samt i enlighet med de grundläggande principerna i 1 kap. 9 § LOU.

Myndigheten tillfrågade den 2 september 2014 samtliga kvarvarande anbudsgivare, i enlighet med likabehandlingsprincipen, om förlängning av anbudens giltighetstid. I den aktuella begäran om förlängning av anbudens giltighetstid stod klart och tydligt att *“Om svar ej inkommer till oss inom den utsatta tiden kommer vi att tolka det som om ni ej accepterar förlängningen av ert anbuds giltighetstid.”* Ett och samma mail skickades till de tre kvarvarande anbudsgivarnas mailadresser via det upphandlingsverktyg som Myndigheten använder sig av. När man registrerar sig som leverantör i det upphandlingsverktyg som Myndigheten använder sig av kommer man till ett webbformulär där det anges att man som leverantör tar ansvar för att man kan ta emot all e-post från e-avrop.com. Exiso har fyllt i detta webbformulär och angett *sofia@exiso.se* som e-postadress. Därmed har Exiso tagit ansvar för att all kommunikation ska kunna ske till denna angivna e-postadress.

Alla anbudsgivare utom Exiso tackade ja till förlängningen. Detta var den andra begäran om förlängning av anbudens giltighetstid. Den första begäran skickades den 12 maj 2014 till Exiso på precis samma sätt och till precis samma mailadress. Den gången erhöll Myndigheten ett svar från Exiso redan samma dag som förfrågan skickades ut. Att Exiso först efter att giltighetstiden löpt ut meddelat att de vill förlänga anbudets giltighetstid saknar betydelse. När anbudets giltighetstid löpt ut finns inget giltigt anbud att förlänga. Skulle Myndigheten gå med på att förlänga Exisos anbud i efterhand handlar det de facto inte om att anbudets giltighetstid förlängs, utan om att anbudet förnyas. Att förnya anbud efter ordinarie giltighetstids utgång är inte förenligt med de gemenskapsrättsliga principerna.

Exisos påstående om att dess talan om överprövning av upphandlingen ska ses som ett accepterande av en begäran om förlängning av anbudets giltighetstid, kan inte påverka bedömningen av eller läka bristen på ett giltigt anbud från bolaget. I förarbetena till 9 kap. 11 § LOU (prop. 2006/07:128 s.381 f.) anges att även om upphandlingen är föremål för överprövning, löper anbudstiden ut i enlighet med vad som anges i förfrågningsunderlaget.

Myndigheten tillbakavisar även Exisos påstående om att tidsfristen för att svara på begäran om förlängning av anbudens giltighetstid gällde till och med den 15 september 2014 istället för den 13 september 2014. Ingenstans i LOU anges att den aktuella tidsfristen ska följa lagen (1930:173) om beräkning av lagstadgad tid. 16 kap. 18 § LOU anges dock att vid beräkningen av längden av en avtalsspärr samt av tiodagarsfrister enligt 10 § och tidsfrister för ansökan om överprövning ska lagen om beräkning av lagstadgad tid tillämpas. I förevarande fall var tidsfristen satt till och med den 13 september 2014. Även om tidsfristen skulle gälla fram till närmast följande arbetsdag, det vill säga den 15 september 2014, har Exiso ändå inte svarat på begäran. Exisos argumentering på denna punkt är därför helt irrele-

vant. Ansvar för att en anbudsgivare har ett giltigt anbud i en upphandling är ofrånkomligen anbudsgivarens och ingen annans. Den upphandlande myndigheten har således ingen skyldighet vare sig att förlänga anbudens giltighetstid eller efterforska eventuella uteblivna svar vid en förfrågan om förlängning av giltighetstiden.

Samtycke

Enligt rättspraxis behöver inte samtliga anbudsgivare godta en förlängning av anbudens giltighetstid, framförallt inte i de fall då tilldelningsbeslut har fattats inom ramen för anbudens giltighet. Kravet på samtliga anbudsgivares samtycke till en förlängning gör sig inte gällande med samma styrka när den ursprungliga giltighetstiden gått ut efter tilldelningsbeslutet. Då har i flera fall bedömningen gjorts att det faktum att inte alla anbudsgivare gått med på en förlängning i sig inte innebär att upphandlingen måste göras om.

Det är i förevarande fall ostridigt att Myndigheten fattat ett tilldelningsbeslut den 4 september 2014 och att den ursprungliga giltighetstiden gick ut den 30 september 2014. Den ursprungliga giltighetstiden gick således ut först efter att Myndigheten meddelat tilldelningsbeslut men innan avtal hann tecknas. Som en konsekvens av detta finns det heller inte något krav på samtliga anbudsgivares samtycke för förlängningen av anbudens giltighetstid.

SKÅLEN FÖR FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Tillämpliga bestämmelser

Enligt 16 kap. 6 § LOU ska rätten besluta att upphandlingen ska göras om eller att den får avslutas först sedan rättelse har gjorts, om den upphandlande myndigheten har brutit mot de grundläggande principerna i 1 kap.

9 § eller någon annan bestämmelse i LOU och detta har medfört att leverantören har lidit eller kan komma att lida skada.

I 1 kap. 9 § LOU anges att upphandlande myndigheter ska behandla leverantörer på ett likvärdigt och icke-diskriminerande sätt samt genomföra upphandlingar på ett öppet sätt. Vid upphandlingar ska vidare principerna om ömsesidigt erkännande och proportionalitet iakttas.

Av 9 kap. 11 § LOU framgår att en upphandlande myndighet i förfrågningsunderlaget ska ange den tid som en anbudsgivare ska vara bunden av sitt anbud. En anbudsgivare är bunden av sitt anbud även om anbudsgivaren fått underrättelse enligt 9 § första stycket eller upplysningar enligt 10 §.

Förvaltningsrätten gör följande bedömning

Vad beträffar frågan om förlängning av giltighetstiden för anbud saknas uttryckliga regler i LOU. I rättspraxis (bl.a. i rättsfallet RÅ 2008 not. 26) har uttalats dels att huruvida en förlängning ska ske eller inte främst är en fråga mellan den upphandlande myndigheten och anbudsgivarna, dels att giltighetstiden för anbuden kan förlängas under förutsättning att de grundläggande principerna för offentlig upphandling iakttas.

Anbudets giltighetstid

Exiso har i första hand gjort gällande att bolaget har ett giltigt anbud i upphandlingen eftersom Myndigheten aldrig har tillfrågat Exiso om förlängning av anbudets giltighet samt då Exiso långt före tilldelningsbeslutet har meddelat Myndigheten att bolagets anbud alljämt är gällande dels genom att föra överprövningstalan i förvaltningsrätten med innebörd att bolaget skulle tilldelas kontraktet och dels genom att uttryckligen informera Myndigheten om detta i ett meddelande i november 2014.

Myndigheten har invänt att förfrågan om förlängning skickades den 2 september 2014 till samtliga kvarvarande anbudsgivare till av dem tidigare angivna e-postadresser samt att varken Exisos ansökan om överprövning eller bolagets meddelande till Myndigheten i november 2014 kan jämföras med det svar som i enlighet med förfrågan skulle ha kommit in till Myndigheten senast den 13 september 2014.

Den första frågan som förvaltningsrätten har att ta ställning till är frågan om Myndigheten har förfarit i strid med likabehandlingsprincipen genom att på det sätt Exiso gör gällande ha underlåtit att skicka förfrågan om förlängning av anbuds giltighetstid även till Exiso.

En utgångspunkt är att det är avsändaren av ett meddelande som har den initiala bevisbördan för att detta har skickats till och tagits emot av adressaten. Myndigheten har i denna del i målet dels skickat in det meddelande som anges ha skickats ut till de i upphandlingen kvalificerade anbudsgivarna och som bl.a. innehåller av Exciso uppgiven e-postadress *sofia@exiso.se* som mottagare, dels anfört att det är den adress som myndigheten vid tidigare förfrågan om förlängning har kommunicerat handlingar och fått svar genom. Vidare har framhållits att övriga anbudsgivare återkommit med besked rörande förlängning av giltighetstiden för sina anbud inom utsatt tid.

Exiso har i målet inte ifrågasatt att den e-postadress som står angiven på handlingen av den 2 september 2014 rörande förlängning av anbuds giltighetstid går till av bolaget i upphandlingen angiven e-postadress och inte heller att bolaget tidigare tagit emot meddelanden på denna adress. Härtill kommer att de övrigt berörda anbudsgivare som anges som mottagare av aktuell förfrågan uppenbarligen tagit emot densamma. Utredningen i målet ger vidare inte stöd för att Myndigheten av något skäl aktivt skulle ha valt att underlåta att skicka meddelandet rörande anbudens giltighetstid till just

Exiso. Vad Exiso anfört rörande meddelandets utformning föranleder inte annan bedömning. Med beaktande av det sagda finner förvaltningsrätten att Exisos påstående att förfrågan om förlängning av giltighetstiden inte kommit Exiso till del inte kan föranleda någon åtgärd enligt LOU.

I förfrågan om förlängning av anbudens giltighetstid som Myndigheten således får anses ha skickat till av Exiso angiven e-postadress anges bl.a. följande.

"Vänligen besvara vår förfrågan innan den 13 september 2014. Om svar ej inkommer till oss inom den utsatta tiden kommer vi att tolka det som om ni ej accepterar förlängningen av ert anbuds giltighetstid."

Exiso har inte ifrågasatt att bolaget först den 27 november 2014 i ett meddelande riktat till Myndigheten uttryckt uppfattningen att bolagets anbud alltjämt är gällande men gör gällande att bolaget redan genom sin ansökan om överprövning som lämnades till förvaltningsrätten den 12 september 2014 har uttryckt att bolaget står fast vid sitt anbud.

Med beaktande av hur förfrågan om förlängning utformats finner förvaltningsrätten att den ansökan om överprövning som skickats till förvaltningsrätten den 12 september 2014 inte kan anses medföra att Exiso genom sådan åtgärd förlängt giltighetstiden på sitt anbud. Inte heller i övrigt har bolaget visat att det hade ett giltigt anbud vid tidpunkten för Myndighetens tilldelningsbeslut den 26 februari 2015.

Samtycke

För det fall att det anses att Exiso inte haft ett giltigt anbud vid tiden för överprövat tilldelningsbeslut har bolaget i andra hand gjort gällande att

upphandlingen ska göras om då inte samtliga kvalificerade anbudsgivare i så fall har accepterat förlängningen av anbudens giltighetstid.

Av lagstiftning och förarbeten framgår inte något specifikt under vilka förutsättningar det kan godtas att en upphandlande myndighet kan förlänga giltighetstiden för anbudet. En upphandlande myndighet måste emellertid alltid ta hänsyn till de grundläggande principerna i 1 kap. 9 § LOU samt de gemenskapsrättsliga principerna. En upphandlande myndighet får således inte i upphandlingen agera på ett sådant sätt att någon av de upphandlingsrättsliga principerna sätts ur spel.

Kammarrättspraxis är inte enhetlig vad gäller frågan om krav på samtycke vid förlängning av anbudets giltighetstid. För det fall att den ursprungligt angivna giltighetstiden gått ut före tilldelningsbeslutet torde dock krävas att samtliga anbudsgivare går med på att förlänga giltighetstiden, annars bör upphandlingen göras om (jfr Kammarrätten i Göteborg, mål nr 6802-04). Kravet på samtliga anbudsgivares samtycke till en förlängning av anbudens giltighetstid har emellertid inte bedömts vara gällande med samma styrka när den ursprungliga giltighetstiden gått ut efter tilldelningsbeslutet (jfr Kammarrätten i Göteborg, mål nr 4278-09 och 5375-06, Kammarrätten i Jönköping, mål nr 3521-08, samt Kammarrätten i Stockholm, mål nr 2058-11).

I det nu aktuella fallet skickade Myndigheten förfrågan om förlängning av anbudens giltighetstid till samtliga anbudsgivare innan tilldelningsbeslutet den 4 september 2014 meddelades och innan dess att den vid tillfället gällande giltighetstiden (den 30 september 2014) hade gått ut. Frågan är då huruvida den omständigheten att detta tilldelningsbeslut och det tilldelningsbeslut som föregått detta upphört att gälla genom förvaltningsdomstols förordnade om rättelse påverkar Myndighetens rätt att göra en ny tilldelning trots att Exiso, i enlighet med vad rätten ovan kom fram till, inte

förlängt giltighetstiden av sitt anbud i enlighet med vad Myndigheten angivit.

Exiso har i målet framfört att då tilldelningsbeslutet av den 4 september 2014 upphörde att gälla är situationen att jämställa med att det i upphandlingen inte har meddelats något sådant beslut och att Myndigheten således kan göra en tilldelning endast om samtliga anbudsgivare går med på en förlängning av giltighetstiden. Myndigheten har invänt mot en sådan tolkning och vidhållit att Myndigheten inte har förfarit i strid mot LOU och de grundläggande principerna då tilldelningsbeslutet fattades innan giltighetstiden gick ut den 30 september 2014.

Enligt förvaltningsrätten är det motiverat att i aktuellt hänseende upprätthålla en striktare bedömning i frågan om förlängning av anbudens giltighetstid i de fall som förlängning av giltighetstiden ska ske innan tilldelningsbeslut fattas jämfört med de fall när så kan ske efter meddelat tilldelningsbeslut. Skälet till detta är att den konkurrensuppsökande fasen upphör i och med att tilldelningsbeslutet blir känt för anbudsgivarna vilket bl.a. innebär att den absoluta anbudssekretessen upphör att gälla i upphandlingen. Om det regelmässigt fortsatt skulle krävas att alla anbudsgivare efter ett meddelat tilldelningsbeslut måste acceptera en förlängning av sina anbud skulle nämligen teoretiskt den önskade situationen kunna uppstå att en anbudsgivare som ej tilldelats ett kontrakt, utifrån sin kunskap om innehållet i konkurrenternas anbud, väljer att inte medge en förlängning av giltighetstiden för sitt eget anbud endast i syfte att upphandlingen ska göras om. Med hänsyn till att det konkurrensuppsökande skedet har passerat och den absoluta anbudssekretessen upphört även om ett tidigare meddelat tilldelningsbeslut senare upphävs och ersätts med ett annat beslut bör motsvarande bedömning vara gällande även i en sådan situation.

Mot bakgrund av det som anförts ovan finner förvaltningsrätten att den omständigheten att tidigare tilldelningsbeslut sedermera upphört att gälla genom förordnade av förvaltningsdomstol inte kan inverka på Myndighetens rätt att slutföra upphandlingen genom förnyad tilldelning på sätt som skett då samtycke från samtliga anbudsgivare om förlängning av anbuds giltighetstid inte var erforderligt i förevarande skede av upphandlingen. Mot denna bakgrund kan heller Myndigheten inte anses ha brutit mot LOU genom sin hantering vid förlängning av anbudens giltighetstid.

Sammanfattning

Vad som anförts av Exiso i målet utgör mot bakgrund av det som ovan anförts inte omständigheter som visar att Myndigheten har utfört upphandlingen i strid mot LOU eller någon av de grundläggande gemenskapsrättsliga principerna för offentlig upphandling. Det finns således inte förutsättningar för ingripande enligt 16 kap. 6 § LOU. Ansökan om överprövning ska därför avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 1 (DV 3109/1D-LOU)

Tomas Kjellgren

Föredragande har varit Stefka Bokmark.

SVERIGES DOMSTOLAR

HUR MAN ÖVERKLAGAR - PRÖVNINGSTILLSTÅND

Den som vill överklaga förvaltningsrättens beslut ska skriva till Kammarrätten i Jönköping.

Skrivelsen ska dock skickas eller lämnas till förvaltningsrätten.

Överklagandet ska ha kommit in till förvaltningsrätten **inom tre veckor** från den dag då klaganden fick del av beslutet. Om beslutet har meddelats vid en muntlig förhandling, eller det vid en sådan förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas, ska dock överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag domstolens beslut meddelades. Tiden för överklagandet för offentlig part räknas från den dag beslutet meddelades.

Om sista dagen för överklagandet infaller på lördag, söndag eller helgdag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton räcker det att skrivelsen kommer in nästa vardag.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i kammarrätten fordras att **prövningstillstånd** meddelas. Kammarrätten lämnar prövningstillstånd om

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står förvaltningsrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till kammarrätten varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla

1. Klagandens person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer

till bostaden och mobiltelefon. Adress och telefonnummer till klagandens arbetsplats ska också anges samt eventuell annan adress där klaganden kan nås för delgivning. Om dessa uppgifter har lämnats tidigare i målet – och om de fortfarande är aktuella – behöver de inte uppges igen. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras, ska ändringen utan dröjsmål anmälas till kammarrätten.

2. den dom/beslut som överklagas med uppgift om förvaltningsrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet,
3. de skäl som klaganden anger till stöd för en begäran om prövningstillstånd,
4. den ändring av förvaltningsrättens dom/beslut som klaganden vill få till stånd,
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.

Adressen till förvaltningsrätten framgår av domen/beslutet.

I mål om överprövning enligt lagen (2007:1091) om offentlig upphandling eller lagen (2007:1092) om upphandling inom områdena vatten, energi, transporter och posttjänster får avtal slutas innan tiden för överklagande av rättens dom eller beslut har löpt ut. I de flesta fall får avtal slutas när tio dagar har gått från det att rätten avgjort målet eller upphävt ett interimistiskt beslut. I vissa fall får avtal slutas omedelbart. Ett överklagande av rättens avgörande får inte prövas sedan avtal har slutits. Fullständig information finns i 16 kapitlet i de ovan angivna lagarna.

Behöver Ni fler upplysningar om hur man överklagar kan Ni vända Er till förvaltningsrätten.